

CELE TREI CRIȘURI

REVISTA DE CULTURĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CUPRINSUL:

- ** Un viciu național: bărfirea.
ALEXANDRINA SCURTU: Tatăl surăde.
ALEX. BILCIURESCU: Ultima petală.
AL. CAZABAN: Urmările politeței.
EM. PAPAZISU: Ca Magdalena ...
ALEXANDRU BOGDAN: Sunetul simbolic.
I. CONST.—DELABAIA: Parabolele iubirii.
CEZAR MIRCEA: Eu vreau să fiu ...
M. SAN-MARINO: Criza literară.
MIHAIL STRAJE: La un tablou.
DEM. BASARABEANU: Naufrajul.
VASILE SALA: Doine și hore din Bihor (culegeri).
CRONICI: Cronica literară (Ion Foti: Poezia d-lui Octavian Goga), Cronica teatrală (Misa: Teatrul Regina Maria), Cronica financiară (Vasile Vlaicu: Aplicarea impozitelor cedulare).
NOTE: 1 Decembrie, Un fenomen curios, Leacul contra tuberculozei, Șezătorile „Cele Trei Crișuri.”
CĂRȚI, — REVISTE, — MEMENTO.

Anul II. No. 20

Oradea-Mare

1 Decembrie 1921

CELE TREI CRIȘURI

REVISTĂ DE CULTURĂ

Apare de două ori pe lună.

Sub Conducerea Dilor :

ROMAN CIOROGARIU, GEORGE BACALOGLU, Dr. ALEXANDRU PTEANCU
Episcop Colonel Dir. G-1 al învățămîntului

COLABORATORI:

I. Agârbiceanu, C. Banu, N. Bănescu, G. Bogdan-Duică, N. Batzaria, Zaharia Bârsan, Maria Baiulescu, Lucian Blaga, V. Bogrea, Oct. Beu, C. Bacaloglu, G. Bacaloglu, V. Bacaloglu, Emanuil Bucuța, Al. Bogdan, Al. Cazaban, Al. Ciura, R. Ciorogariu, Radu Cosmin, Th. Capidan, A. Cotruș, Gh. Ciuhandu, V. Demetrius, R. Demetrescu, I. G. Duca, Mihail Dragomirescu, Silviu Dragomir, Ion Dragu, Bucura Dumbravă, Elena Dobroșinski, Victor Eftimiu, Ion Foti, M. Gaster, G. Galaction, Vl. Ghidionescu, Vasile Al-George, Lia Hârsu Ovidiu Hulea, N. Iorga, Emil Isac, M. Iorgulescu, Justin Ilieșiu, E. Lovinescu, I. Lupaș, Aurel I. Lepădatu, A. Lupeanu-Melin, General Moșoiu, S. Mehedinți, V. Meruțiu, A. Magier, T. Murășan, M. Mora D. Nanu, A. Nanu, Cincinat Pavelescu, I. Paul, Ion Pêretz, N. Pora, Sextil Pușcariu, V. Petala, Alex. Pteancu, Ecaterina Pitiș, D. Pompei, Paul I. Prodan, Pr. Gh. Pteancu, George A. Petre, Mircea Rădulescu, Radu D. Rosetti, Rădulescu-Niger, G. Rotică, M. G. Samarineanu, Alexandrina Scurtu, Ion P. Sachelarie, Al. T. Stamatiad, Eugeniu Speranția, Marin Ștefănescu, C. Sudețeanu, Caton Theodorian Nuși Tulliu, N. G. Tistu, I. Ursu, Adela Xenopol, Constanța Zamfir.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

STR. PRINȚUL CAROL No. 5. ETAJUL 1.

TELEFON No. 119.

MANUSCRISELE NU SE ÎNAPOIAZA.

ABONAȚI REVISTA „CELE TREI CRIȘURI”

CELE TREI CRIȘURI

Fondator:
Col. G. BACALOGLU

REVISTĂ DE CULTURĂ

Redactor:
M. G. SAMARINEANU

*În albia "celor Trei Crișuri" palpita și un suflet
nou. - Săcă uensta care a înmormântat acest na
me îl va înțelege atunci și înclinat, meară*

Octavian Goga.

25/IV, 1921

OCTAVIAN GOGA

Un viciu național: bârfirea.

S-a vorbit adesea, și cu bună dreptate, de un *adânc* spirit critic latin. La noi, Românii, latini orientali, această mare și rară calitate se prezintă cu o distinctă nuanță: înclinarea de a sporovodi, cu răutate sau fără, asupra defectelor, unui lucru, ale unei ființe și mai cu seamă ale unui semen de-al nostru

Un optimist ar zice că e aici dovada originii noastre nobile și a firei alese, care-și scrutează cu asprime tot ce are și mai cu seamă tot ce n'are pentru a se sui cât mai mult, prin proprii, dureroase și de aceea rodnice eforturi, pe scara valorilor morale în primul rând, materiale în al doilea.

Da, așa și numai așa ar trebui să fie. Numai că această amefitoare înclinare generală spre bârfire, îndreptată uneori chiar asupra bârfitorului însuși, depășește cu mult marginile — să zicem — cuvenite. Nu e inițiativă curajoasă, nu e faptă pornită spre interesul și binele societății, care să nu fie primită de noi, nu cu un zâmbet firesc de neîncredere, ceea ce socotim în pretențiozitatea noastră c'ar fi prea puțin, ci cu un puhoi de bănueli și de bârfeli. Și ciudat, față de cineva strein suntem mai îngăduitori decât față de un român. E destul ca bârfirea, or' cât de neîntemeiată și de dăunătoare ar fi, să aibe învelișul strălucitor al unei glume sau al unei malițiozități usturătoare, ca toată lumea să aplaude, fără să-i pese de descurajarea, ce aruncă în sufletul bârfitorului. Ba, nevoia noastră diabolică de a sgândări rănilor cuiva e așa de mult simțită și gustată de o mare parte din public, încât el trece peste exagerările și chiar brutalitatea unei bârfiri și soarbe cu frenezie pătimeașe tot ce se spune rău despre cineva. Loviturile nedrepte și grosolane, cele făcute nu cu spada fină și elegantă a unui duelist de marcă, ci cu vârful bont al unui par din gard, până și loviturile acestea opresc în loc mulțimea extaziată în favoarea bârfitorului, care simte impulsia oarbă de a dărâma operele, ce nu poate să le facă el singur.

Nu e popor pe lume să se bârfească între sine mai mult ca noi. Și ne e atât de drag să vedem și să semnalăm răul, încât îl căutăm și-i găsim în mod disproporționat însemnătatea chiar acolo unde el e ascuns și strivit sub uriașa îmbrățișare a unui bine imens, care ne-ar impune să iertăm petele mici. Și, dacă nepotolita noastră curiozitate nu va găsi nici-un „punct negru,” atunci dăm drumul bucuroși imaginației, care să și-l închipue. Bârfirea e de multe ori minicinoasă și strivește sub apăsarea calomniei pe făptuitorul de lucruri bune, dar care nu e pregătit să lupte la rândul-i cu mijloace la fel.

Și suntem doară într-o eră de prefaceri, cari vor pune temelii trainice statului, ce ar urma să se consolideze după fericita strângere laolaltă a neamului risipit atâta amar de vreme sub stăpâniri streine și dușmane. Sunt în jurul nostru și printre noi vrășmași cari regretă — firește — vremea de aur, când ne puteau ține sub călcăiu și exploata. Ei urmăresc cu ochi iscoditori toate greșelile noastre și'n cea mai mică sgârietură, ce ne-am face-o din hărțuelile între noi, Românii, ei vor căuta să ne toarne otrava, ce ne-ar cangrena și ucide ființa.

Ne vedem zilnic bârfindu-ne unii pe alții, în loc să ne așezăm cot la cot și să muncim împreună pentru a dovedi, prin opera civilizatoare, ce vom face, că suntem un popor într'adevăr vrednic de soarta bună, ce-o trăim azi.

Bârfim mai mult din ușurință, dar ușurința e vinovată și primejdioasă în asemenea vremi.

Să ne îndreptăm cât nu e prea târziu. Iar celor, cari totuși, vor să continue păcatul vechiu atât de păgubitor, să le dăm pedeapsa, care să le amutească glasul bârfitor, ce aduce vrajba și cheamă peirea. Cel mai disprețuitor oprobriu al opiniei publice sănătoase, cea mai umilitoare izolare și cele mai drastice legi împotriva cuvântului și scrisului fără simțul răspunderii morale vor fi bine-venite pentru stabilirea acestui viciu cotropitor de fapte bune și mari, ce nu se pot săvârși decât într-o atmosferă încurajatoare de frățescă unire și îndemnuri sincere de muncă spornică

Aceasta nu ar exclude, ci ar întări controlul necesar, inteligent al unei critici cinstitute, dornice numai să 'ndrepte greșelile, nu să semene neîncrederea, pizma și ura între cei meniți să se ajute la muncă.

TATĂL SURĂDE

S'au dus să are brazdă nouă ; tatăl
 Apasă cornul plugului, să tragă
 Mai greu în inima de lut iobagă,
 Iar fiul a uitat de muncă „iată-l“

„Mărunt la trup, cu ochii plini de vlagă
 „Atât de fraged — primăvară cată-l
 „În poala ta și soarelui arată-l
 „Cum vrea să-i prindă razele în șagă.“

Părintele surăde și se lasă
 Mai greu pe ferul care taie'n glie
 Izvor de hrană și de temelie,

Căci a văzut, pe zarea de mătasă,
 — Un semn al veșniciei neînvine —
 Copilu-i stând cu brațele întinse ...

ALEXANDRINA SCURTU.

ULTIMA PETALĂ.

Trandafirii triști,
 Stau visînd în sală,
 Trandafirii triști,
 — În vestmînt de gală —,
 Cu prelungi ottări
 Pierd cite-o petală : ..
 Trandafirii triști,
 Zăvorîți în gastră,
 Plîng de dor — visînd
 Taina din grădină,

Tainele de soare,
 Rouă și albină.
 Trandafirii triști,
 Stau visînd, și plîng
 Ciripiri duiioase
 Ce veneau din crîng.
 Trandafirii mor,
 Mor în trista sală ...
 Și-au pierdut acum
 Ultima petală ...

ALEXANDRU BILCIURESCU.

URMĂRILE POLITETEI.

Eram cu toții frânți de oboseală.

Peste două ceasuri trebuia să treacă trenul și ne aflam la vreo zece kilometri depărtare de stație.

Drumul părea o revărsare de noroi. Ne opinteam ca boii la plug ca să putem înainta.

Unul din noi care d'abia își mai târa picioarele, așa de tare îl rosesese bocanca englezească, se opri desnădejduit:

— Degeaba mai alergăm . . . Tot nu prindem trenul.. Eu unul nu mai pot! . . .

Altul — cel mai greoi la mers — arată cu mâna spre conacul depe moșia Crânguri, unde tocmai se lumina o fereastră:

— Eu cred să rămânem, pe noapte, la conac . . . Ce ne facem dacă pierdem trenul? Știi că pe lângă stație nu e niciun han, nicio cârciumă cel puțin . . . O să fim siliți să dormim afară pe vremea asta parșivă. Mai bine mai pierdem o zi, de cât să ne înbolnăvim . . .

Și cum știa că eu îl cunoșteam bine pe arendașul moșiei, mă înbiă:

— Dumneata, vezi, ai putea să ne faci rostul . . . Ai mai dormit în conacul ăsta . . .

Am ridicat, nemulțumit, din umeri:

— E drept că am mai dormit . . . Dar atunci am fost singur . . . Acum suntem patru . . . Ș'apoi nu știu dacă are destule paturi . . . Conacul lui a fost devastat în timpul ocupației . . .

— Da, ce-are de aface? . . . Parcă ne trebuie numai-decât paturi! . . . Destul să stăm la adăpost într'o casă . . . Doar suntem vânători! . . . Ce-i pentru noi o noapte? —
— stărui cel cu rosătura la picior.

Pentru-că și ceilalți tovarăși erau de aceeași părere, nu m'am putut împotrivi.

După ce am trecut peste o arătură obositoare, am ajuns pe întunec la poarta conacului. Ca să nu-i alarmăm pe cei din casă, am intrat eu singur în curte. Urmărit de hămăitul îndârjit al câinilor, dând prin gropi și băltoage, am nimerit, însfârșit, scara dela ușa domnului Vanghele,

arendașul moșiei. Când a dat cu ochii de mine, s'a dat îndărăt, aproape înspăimântat. Cu hainele pătate de noroi și de sângele care se scursese din iepurele împușcat, cu pușca în spate, cu pălăria pe ochi, arătam a bandit. Da, m'a recunoscut îndată și s'a pornit pe un râs izvorît din toată inima.

Incurajat de primirea lui, i-am spus păsul.

Am fost primiți cu toți deadreptul în sufragerie. Era cald și o lumină vie cădea din lampa atârnată d'asupra mesei.

Ca și mine, tovarășii mei de vânătoare erau înspăimântați la vedere. Cărămizii la față, cu părul asudat și lipit în şuvițe pe frunte, cu ochii duși în fundul capului, cu fața suptă de oboseală și cu căutătura de lupi flămânzi, păream veniți din fundul vreunui codru necălcăt de oameni.

Când ne-a poftit să stăm jos, nu știam cum să ne mai ascundem bocancii încărcati de noroi că parcă am fi avut tălpi de hipopotam.

În așteptarea mesei, vorbirăm de una de alta : de vânat, de semănăturile de toamnă, de scăderea leului, de țărani și de țărăniști, până ce, unul după altul, tovarășii mei începură să caște. Ba unul — cel cu rosătura la picior — prinse a sforăi, cu capul răzâmat de speteaza scaunului.

Dar când intră servitoarea cu castronul de borș și când aburii piperaiți i gâdeliră pe la nas, s'au înviorat cu toții. Fără să mai aștepte vreo poftire din partea arendașului, se grăbiră să-și ia loc la masă, îndesându-se care de care să-și umple tarfuria. După câte-va momente, nu se mai auziau de cât sorbiturile zgomotoase ale oaspeților flămânzi.

Inchipuindu-mi că ședea cam rău să mâncăm cu așa poftă, am căutat să mai înăbuș zgomotul sorbiturilor :

— Minunat borș ! îl laudai. — Niciodată n'am mâncat așa borș ! ...

Atunci unul din noi — cel mai mustăcios — crezu că i-a venit și lui timpul să spună ceva :

— E bun borșul ... Da se vede că n'ai gustat borș pescăresc ! Numai pescarii știu să facă un borș adevărat de pește ! ... Cine a mâncat odată numai borș pescăresc, nu se mai repede la alt borș ! ...

Și sugându-și cu poftă mustățile cari se muiaseră, începu să ne povestească o întâmplare de a lui din Dobrogea.

După friptură, se ridică:

— E târziu băieți... Hai, de ne-om culca!...

Arendașul se ridică și el:

— E abia ora opt... Da mă rog, poștiți de vă culcați... 'Mi pare rău că trebuie să vă spun că n'am decât o singură cameră încălzită... În toate celelalte camere sobele sunt stricate... Așa că e loc numai pentru doi la căldură... Doi din dumneavoastră, sunt nevoiți să doarmă sus la etaj într-o cameră fără sobă... E singura cameră din etaj care n'are giamurile sparte... Dumneavoastră aranjați-vă acum, cum credeți...

Admiratorul borșului pescăresc se așază iarăși pe scaun. Nimeni nu suflă o vorbă... Dacă am văzut că tovarășii mei nu se grăbesc să meargă să se culce la etaj, m'am hotărât:

— Mă duc eu la etaj... Nu-i așa de frig, că doar nu suntem în mijlocul iernei... Care mai merge cu mine?

Arendașul mă privi cu înțeles:

— În tot cazul dumneata trebuie să rămâi să te culci la căldură... Ca mai bătrân...

— Eu sunt mai bătrân! — sări cel mai mustăcios.

Arendașul zîmbi ușor, arătându-mă:

— Da dumnealui e și răcit!

— Și eu sunt răcit — se tângui un tânăr costeliv. — Și sunt ud la picioare că am dat într-o băltoacă.

Cel ros de cizmă, prinse a tuși în silă:

— Dacă dorm o noapte în frig, să știți că dracu mă ia!...

— Bine mă Costache! — i-am spus. — N'auzi că n'are loc de cât pentru două persoane?

Costache 'mi răspuse tare:

— Nu face nimic! Mai bine dorm pe două scaune sau chiar pe jos, de cât să stau o noapte întreagă într-o cameră neîncălzită!... Eu nu sunt învățat să dorm fără toc în casă!

N'am mai stăruit și a trebuit să ies afară ca să mă sui pe scara dela etaj. Camera era mare, așa de mare că aproape mă înspăimântă. Pereții goi, și nicio perdea nu aco-

perea măcar una din cele opt ferestre, în care se încadra, ca opt tablouri negre, noaptea de afară. Fereastra din apropierea patului avea un geam spart.

Ca din coșul unei locomotive eși o coloană de aburi din gura arendașului când mă întrebă:

— N'are să-ți fie frig!

— N'avea nicio grijă! — îl încredințai, aruncând pe nări două fășii ca de fum.

Cum plecă arendașul, descoperii cu o strâmbătură urâtă a buzelor că în loc de saltea, era așternută o pătură soldățească și că drept plapomă mi se dăduse o draperie verde de la vre-o fereastră.

Toată noaptea am tremurat de frig. Într'un rând nemai putând răbda, am sărit din pat, și cum eram înfășurat în draperia cea verde, am început să țopăi prin casă de frică să nu-mi amortească oasele.

Cu două ceasuri înainte de a se face ziua, când marginea cerului s'a încins de un brâu metalic, mi-am luat pușca și am plecat la câmp, spre balta din marginea moșiei, unde văzusem, în timpul zilei, rotindu-se câte-va cârduri de rațe sălbatice. Aproape, alergam. Abia după un ceas de alergătură, am simțit că încep a mă încălzi. Când am ajuns la marginea bălții, se și lămuriau firele de trestii cari își clătinau umbra lor neagră în adâncul apei.

N'am așteptat mult: Un cârd întunecat de rațe, străbătând prin neguri, 'mi trecu drept pe de-asupra capului. Dintr'un foc, am doborât două. După isprava asta, m'am întors la conac.

Pe tovarășii mei i am găsit în sufragerie, bând cafea cu lapte. Erau odihniți, spălați și pieptănați. Când m'au văzut intrând cu pușca 'n spate și cu cele două sălbaticiuni pe penele cărora plutea încă umezeala rece a dimineții, se uitară nedumeriți unul la altul. Amatorul de borș pescăresc se încruntă la mine:

— Asta nu se face! . . . N'ai procedat vânătoarește! . . . Trebuia să ne spui, de aseară, că vrei să mergi la baltă!

— Da cine s'a gândit să meargă la baltă! — izbucnii supărat. — Crezi că mi-am făcut vreun plan de aseară! . . . Am plecat cu noaptea în cap de frică să nu mor de frig! Vă dați seama ce înseamnă să dormi pe timpul asta într'o

cameră fără foc și cu geamurile sparte!... Ș'apoi n'am avut nici plapomă cu ce să mă învălesc!... Dacă nu asu-dam, alergând după rațe, pneumonia era gata!

— Așa-ți trebuie dacă ai fost prost! Cine te-a pus să dormi în frig?

Era să i răspund, da tocmai atunci intra arendașul. Cum ochii se opriră poftitori la cele două rațe, m'am gră-bit să i le dau. Omul rămase așa de încântat de darul meu, încât la plecare dete ordin vizitiului să pună caii la „trăsura cea mare.“ În cinstea mea desfundă și o sticlă de coniac grecesc.

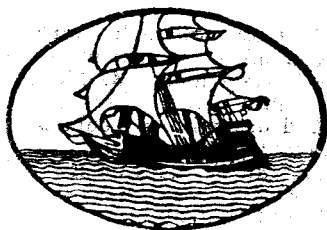
Când trăsura trase la scară, tovarășii mei se repeziră să prindă locurile cele mai bune. Pentru mine a rămas li-ber doar locul depe capră. Fără s'arăt cea mai mică ne-mulțumire, m'am cocoșat sus, lângă vizitiu.

După un sfert de oră de drum, cum eram obosit și ne-dormit, m'am cocoșat din spate și am prins a moțai de somn. Cei din trăsura vorbeau între ei. Cu tot sgomotul ro-ților, am înțeles că tovarășii vorbeau de mine. Toți erau ne-căjiți pe mine că am fost la baltă fără să-i vestesc. Nu pu-team desluși bine cam ce spunea fiecare, dar, într'un mo-ment, când trăsura coti pe un drum natural, deosebii bine vocea unui tovarăș:

— Eu unul — hotărâ el — nu mai merg la vânătoare cu un astfel de om!... Un vânător trebuie să fie, mai înainte de toate, un bun camarad!... E prea lacom de vânat!

Iar eu moțaiam sus pe capră, adus din spate ca un cocoșat.

Al. Cazaban.

Ca Magdalena . . .

*Mimoze ofilite în cosișă
Și 'n ochi tristețea dorului cernit . . .
Cu aer lănced de mironosișă,
Plângând odată 'n taină te-am zărit . . .*

*Și mi-ai părut atunci mai întristată
Ca Magdalena blândului Isus,
Pe-un nou mormânt jelind îngenunchiată . . .,
Când Serafimi se tânguiau de sus . . .*

*Și într'atât m'a cucerit fiorul
Evlaviei ce îți țesea veșmânt,
Că așteptam, umil, Mântuitorul
Să 'nvie-a doua oară din mormânt . . .*

EM. PAPAZISU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SUNETUL SIMBOLIC.

Prin naștere cuvântul este onomatopeic. Armonia imitativă s'a născut odată cu poezia. Homer, Virgil, Racine, au bănuț că sunetul r repetat sugerează rezonanța aramei, că a multiplicat lasă o impresie de pace, u de profundă tristețe. Critica Renașterii italiene—Bembo, Trissino, Varchi, — a schițat o oarecare metafizică a sunetelor. Mallarmé credea că „dorința satisfăcută prin / exprimă cu zisa liquidă bucurie, lumină . . .“

Aliterația este cunoscută din antichitate. Eminescu întrebuințează procedeul în Somnoroase păsărele, obținând prin repetiția unei anumite vocale în fiecare strofă, un anumit efect sentimental. Dl. Minulescu, prin aliterația vocalei o, scoate sonorul efect:

*Cânta un matelot la proră
Și imnul lui solemn plutea
Pe 'ntinsul mării Marmara
Ca 'ntr'o cetate spaniolă,
Când orologiul din cupolă
Anunță fiecare oră
Printr'un preludiu de mandolă.*

Simbolismul nu a inventat afinitățile dintre sunet și anume sentimente vagi, ci paralel cu corespondențele dintre lumea vizibilă și necunoscutul ascuns dincolo de aspectele ei, — a precizat corespondențele dintre senzații :

Les parfums, les couleurs et les sons se respondent.

Parfumul fad de rezedă ne sugerează culoarea ei verde și crudă.

Afinitățile insinuate de Baudelaire îndreptălesc existența versului și a frazei simfonice, din care simbolismul a făurit o parte din idealul său. Multe talente s'au pierdut întrebându-și cuvântul numai ca sunet evocativ în totalitatea unei simfonii verbale, distrugând astfel cea mai frumoasă însemnată a lui, tot ce are mai omenesc și mai profund : cuprinsul logic. Înșirând cuvinte pentru sunet, fără normă logică, poema, oricât de simfonică ar fi, nu va vorbi cugetului, ci — palid suggestivă — va rămâne neînțeleasă. Oare nu se poate imbina muzicalitatea cu înțelesul, într-o perfectă armonie a întregului ? Poesia este înțeles nou desprins din muzicală, dar coerentă, înșirare de imagini noi.

O pildă concretă de evoluată instrumentație poetică, — Romanța celor trei romanțe de Dl. Minulescu — va fixa ideea și sensul evoluției :

Romanța primă

Voi scri-o 'n gustul florentin,

Așa cum ar fi scris-o Dante când a zărit pe Beatrice

Și 'n fiecare vers voi pune atâta aur

Cât se zice

Că 'ngrămădiră credincioșii pe groapa primului creștin.

În prima romanță ne va surprinde vioiu și fin corespondența : gust florentin — Beatrice — aur și întrebuințarea potențată a sunetului *i*. Poetul asociază acest sunet de culoarea aurului și de sentimentul puternic și cast până la religiozitate.

Pe a doua

Voi scri-o 'n ritmul eroticilor lesbiene,

Cu care 'n Lesbos cântăreji și legendarele nebune

Sărbătoreau pe blonda Venus

Și 'n fiecare vers voi pune

Carmin din buzele acelor neasemănate curtezane.

Deci, în a doua romanță Dl. Minulescu va desvolta corespondența abea sugerată aci: *lesibiane-voluptate-carmin*. Asociația între sunetul *e*, ce revine mai des, și între culoarea roșie, sugerează — după legile sensibilității minulesciane — patima triumfală, voluptatea sărbătorită și curtezana rară.

În a treia romanță, prin verde, prin ceața moartă, verde-neagră a nopților polare, dl. Minulescu va insinua disperarea nemărginită. Iar în ultima strofă, va fuziona cu măestrta sa muzicalitate toate efectele de aur, roșu și verde, într'o melancolie apăsătoare, ca o piatră funerară verde-neagră. Poetul a schițat aci nu numai cele trei feluri de iubiri care-l obsedează (cântate pe rând în celelalte romanțe de dragoste din volumele sale), dar chiar procedeele sale de muzicalizare.

Procedeul este clar, dar mai complex, mai artificial ca la Eminescu. Romanticul de ieri lega un sentiment vag de o vocală repetată; simbolistul asociază sunetului o anumită culoare, culorii o anumită viziune. Simbolismul precizează și amplifică astfel un procedeu cunoscut.

Dl. Minulescu menține totuși poezia sa în sfera manifestărilor de artă posibil omenească. Dar în dorința de a grăbi progresul și în fuga după originalitate, încercările altora au trecut peste ceea ce îngăduie o evoluție sigură:

Arthur Rimbaud preciza într'un sonet celebru culoarea și parfumul corespondent fiecărei vocale. După această metodă, dezvoltată de Ghil în tratatele sale, — ne spune Retté în vii amintiri despre simbolism, — un tânăr, Roinard, compuse piesa *Cantique des Cantiques*. În versurile fiecărui act una din vocale revenea mai des decât celelalte. Culoarea decorurilor și a costumelor din fiecare act corespundea vocalei repetate, conform tratatelor pe atunci în vigoare.

Dar simbolistul nu s'a mulțumit cu efectul acestei instrumentații verbale. Pentru a complecta sugestiile, novatorul dori ca fiecare act să plutească într'o atmosferă de anumit parfum, căci Baudelaire decretase că între sunet, culoare și parfum, există corespondențe. Pentru aceasta — spune Retté — doi mașiniști înarmați cu vaporizatoare pline cu parfum au fost postați în orestră, cu misiunea de a desăvârși bizara armonie. Spectacolul începu și mașiniștii manevrară. Dar vaporizatoarele erau prea mici, așa că numai cele două

rânduri de fotolii din față au fost impresionate. Ceilalți, care inspirau zadarnic aerul închis, începură să ceară zgomotos valurile de parfum, de mult promise prin afișe strigătoare.

A urmat o vâjnoasă gâlceavă între învechiți și novatori. Iar după această bătălie a corespondențelor, piesa simbolistului a devenit simplă mărturie a ușurinței cu care un novator prea temerar cade în ridicul.

Alexandru Bogdan.

PARABOLELE IUBIRII

I.

Un biet om, o biată ființă blândă, răbdătoare, purtând în suflet jalea unui neam oropsit, în schimbul unui strop de speranță, și-a robit inima:

Dar biata inimă nu era plănădită din lutul robului inconștient și în întunericul în care era închisă, tinjia.

Și la zăbrelele închisoarei întunecoase s'a oprit odată, pentru o clipă, o rază de soare. Și omul robit, a rămas cu tot sufletul în extaz, vrăjit și îndurerat de trecerea clipei neuitate.

Au trecut zile, luni, și an după an și-au așternut marama umbritoare peste viața bietului rob.

Raza de soare trecea mereu prin dreptul zăbrelelor întunecate, dar nu se oprea...

Și biata inimă tinjia.

Și într-o zi s'a oprit, în dreptul zăbrelelor, un balaur.

Cu trupul lui, a acoperit lumina... Și inima încătușată nu se mai putea încălzi nici măcar cu gândul că raza de soare se va mai opri odată, ca să-i mai lumineze întunericul trist al robiei.

Și a murit de dorul unei raze.

II.

Biserica, și-o durase în suftetul lui. Era o Biserică sumbră, fără multe odoare, fără cîntări de clerici, fără alți

credincioși: ci era o singură icoană, la care se închina el, singurul credincios.

Dar „ceilalți“, necredincioșii, îi pismuiau fericirea credinții.

Neputându-i huli icoana și nici să i-o fure din suflet s'au unit cu necuratul. I-au scos din inimă Divinitatea; de trup i-au prins aripi și, într' zi, icoana a sburat din lăcașul sfânt al bisericii sumbre

Și a rămas Biserica pustie, ca sufletul stingher al singurului credincios.

III.

Creștea bobocul de trandafir, și copilul îi urmărea creșterea, zi cu zi, ceas cu ceas, clipă cu clipă, ziua la lumina razelor de soare, noaptea, supt farmecul lunii visătoare, veșnic treaz în fața minunei ce avea înaintea ochilor.

Nu îndrăznia copilul să se apropie, nici să se atingă de petalele care rămăneau închise.

Dar, într'o zi, bobocul s'a desfăcut; floarea și-a deschis potirul. Un trecător s'a oprit și a rupt floarea minunată, ca să-i soarbă deliciul, să se îmbete de parfumul ei.

... Și bietul copil a rămas să plângă ...

IV.

Colivia rămânea adesea deschisă. Dar pasărea se deprinsese cu dânsa și se simția bine în împletitura rețelilor prin care aerul și lumina străbăteau în voie.

Adesea, ieșia tiptil și-și resfira ușor aripa, pentru a hoinări prin împrejurimi.

Apoi revenea.

Dar un hoț, de dragul coliviei, a furat și pasărea.

Amândouă au fost vândute unui avar, care de frica de a nu-și pierde banii, ținea colivia în casă și pasărea închisă.

Era bine hrănită pasărea, dar nici un ciripit nu i-a mai ieșit din gură și a murit, cu gușa plină de dorul libertății pierdute.

V.

Prin dreptul porții mele a trecut „Fericirea“, și n'am oprit-o.

Ispititoare s'a oprit în poartă și m'a privit îndelung, dar n'am înțeles'o.

Am alergat apoi după dînsa zile, luni, ani întregi, și n'am mai întîlnit'o.

Târziu, s'a oprit iarăși și mi-a bătut la poartă; dar inima mea devenise tare ca piatra și glasul fericirii nu mi-a mai putut pătrunde în suflet, așa cum roua nu mai poate înviora floarea uscată de arșiță.

(Dintr'un vechiu carnet.)

I. Constantinescu-Delabaia.

EU VREAU SĂ FIU . . .

— Sonet —

Eu vreau să fiu un trandafir în floare,
Un trandafir sălbatec, de pădure; —
Din „sera“ 'n care mor, — să se îndure
Și să mă frîngă-o blondă visătoare.

Iar craiul zării — vîntul — să susure
Cîntări vrăjite, ademenitoare,
Cînd flutur însetat o să coboare
Cu un sărut, — nectarul tot să-mi fure! . . .

Eu vreau să fiu o floare parfumată,
Purtînd a nevinovației haină
Sau flamura de sânge 'mpurpurată; —

Eu vreau să fiu un trandafir în floare,
Vestală blondă să mă rumpă 'n taină
Și-apoi . . . să mor uitat . . . la cingătoare!

CEZAR MIRCEA.

CRIZA LITERARĂ

Cu un maldăr de reviste și cu servieta plină de ultimele cărți primite la redacție, m'am așezat la o masă din vagonul restaurant. Era în timpul Târgului de mostre din București și mulți curioși, mare parte de naționalitate străină, se îndreptau în spre Capitala țării. Trenul era tixit și în curând vagonul restaurant se umplu. Deși masa aci e foarte scumpă, dar ca ultim refugiu, în loc să călătorești în picioare îți permiți luxul, câte odată — cât de boem ai fi — să-ți sacrifici ultima rezervă a pungii, pentru odihna trupului și bucuria stomacului.

Se servise masa și lichiorul începuse să coloreze, cu galben și verde păhăruțele cât un degetar ale companiei internaționale, când un cunoscut al meu, ungar, îmi cere voie să stea la masă cu mine.

— Dar ce-i bagajul ăsta? mă întrebă după ce luă loc, arătând mormanul de reviste și cărți grămădite pe jumătatea mesei în spre fereastră.

— Ultimele cărți și reviste cari au apărut.

— Cum ultimele cărți și reviste? Văd că sunt românești.

— Ei da...

Prietenul meu ungar făcu niște ochi mari.

E de familie nobilă, cu avere frumoasă și prin urmare cu interes să rămăie aci, la noi. Intelligent, cetit, cunoaște bineșor limba italiană, destul de bine limba franceză, pe lângă cea germană și engleză pe cari le vorbește la perfecție. Acum poate să întreție o conversație și în limba românească și citește cu destulă ușurință gazetele noastre.

— Dar de ce te-ai mirat?...

— Cum să nu mă mir, mă întrerupse. Urmăresc gazetele românești, căci vreau să vă cunosc limba, și fiindcă numai aceasta urmăresc, citesc mai mult foiletoanele și părțile literare. Ei bine, afară de două sau trei lucrări literare de valoare, și acelea, apreciate de unele gazete combătute de altele, până acuma n'am putut vedea altceva. N'aveți romane, îi spun acestea după discuțiile de prin gazete, — n'aveți poezi, căci mai toți sunt imitatori sau influențați de cei francezi, germani sau italieni, și mai ales, n'aveți literatură dramatică.

— Ați vizitat expoziția târg din București?

— Da . . . Și am văzut lucruri foarte frumoase. Ți-o mărturisesc.

— Nu-i așa că, după unele gazete — n'am vrut să-l întreb ce anume gazete citește căci știam că a avut ca profesor un oare care . . . bucureștean, fost gazetar — nu-i așa că, înainte de această expoziție, erai convins că n'avem nici o industrie în toată Țara Românească? . . .

— Cam așa ceva . . .

— Fii sigur, dragul meu, că, dacă s'ar putea organiza și o expoziție literară, ai vedea că și în acest domeniu nu suntem tocmai așa săraci după cum te-au convins gazetele pe cari le citești.

Avem literatură și avem literați cari ar putea sta alături de cei mai buni literați ai Occidentului: romaniști, cari au prins în pagini admirabile viața, moravurile și trecutul nostru, poeți cari au cântat în versuri sublime pasiunile, delicatetea sufletului românesc și mai ales toată durerea care ne-a frământat până mai ieri. Avem și romancieri — puțini la număr, e drept, avem și literatură dramatică, și în ambele acestea din urmă e zugrăvită măestrit viața noastră.

Dacă te-ai lua după luptele politice, după campaniile de presă și după injuriile pe cari ni le adresăm la orice ocazie noi înde noi, românii, ai crede că n'avem nimic bun. Și cu toate acestea în nici-o țară nu s'a făcut atâta, într'un timp atât de scurt, ca la noi. Țara Românească în jumătate de secol a știut să se desprindă din balcanismul în care era și să se ridice la acele trepte la cari sunt mare parte din statele civilizate ale Occidentului. Noi, românii, știm câtă importanță trebuie să dăm acestor lupte politice, acestor campanii de presă, căci ne cunoaștem oamenii. Acum însă, când în hotarele țării au intrat elemente noi, cari nu ne cunosc încă și cari vreau să ne cunoască din cetite și din auzite, ar trebui să ne schimbăm. Ar trebui să ne arătăm așa cum suntem. Nu pururi critică negativă, când am avea și atâta bun de relevat. Tendința noastră de tot mai bine ne-o exprimăm prin această critică negativă.

Iată de ce nu ne cunosc străinii! Iată de ce până la începutul războiului mondial eram considerați de Occident ca o țară sălbatică și de ce eram desprețuiți și de d-v. Ungurii.

Mi-aduc aminte de ziua când am intrat în Budapesta. Toată populația orașului se închisese în case și-și lăsase obloanele ca nu cumva privirea otrăvită a sălbaticilor cuceritori să străbată în interior, distrugătoare.

Când însă, prin crăpătura pervazului, s'a văzut că soldații și ofițerii noștri nu sunt îmbrăcați în piei de lighioane și că în privirile și în înfățișarea lor nu e nimic bestial ci, din contră, acea blândețe și resemnare caracteristică poporului român, porțile s'au deschis și soldații și ofițerii noștri au fost stăruitor rugați să vie să locuiască în casele celor mai nobile familii maghiare.

Prietenul meu tăcu. Mă cunoștea de mult și știa că nu sunt șovinist.

Aproape de Cluj, mă rugă să-i dau câte-va nume de poeți și scriitori români. Imi întinse o gazetă maghiară și pe albul celor două coloane cenzurate, i-am așternut un lung pomelnic de fruntașii literaturii noastre.

— Voi căuta să consult o parte din ei și atunci vom mai vorbi, îmi zise, coborând treptele vagonului în gara Cluj.

Ieri, în redacție, mi s'a anunțat vizita amicului meu ungur, pe care nu-l mai văzusem din ziua despărțirii, în gara Gluj.

După ce mi-a strâns mâna cu căldură, îmi zise:

— Urât serviciu vă fac unele gazete.

M. San-Marino.

LA UN TABLOU.

— Unui orb —

Amar îți e surâsul ce-ți aburește buza.

Nu știu de e lumină, pe fața ta trudită...

Să prinzi din juru-ți taina, — bătrân din Syracuza,

lți văd în van cercarea, de vremuri istovită.

Ți-i un mister viața. Sunt lumi închipuite!

Și tu te-avânți în spasmuri și ceri lumină 'n tine.

Zadarnic. Desnădejdea te mușcă de orbite,

Și-atunci te lași în noaptea visărilor străine.

MIHAIL STRAJE.

NAUFRAJUL

Pe valurile Lumii, sgomotoase,
 Corăbiile 'n cari ne 'ndreptasem
 Spre țara ce în visuri o'ntrupasem,
 Au naufragiat neputincioase.

Grozavele torente furioase,
 Pe cari 'n vișul nostru le sfidasem
 Și-a căroră putere n'o aflasem,
 Ne-au despărțit, răzând tumultuoase.

Redați de întâmplare însă vieții,
 Ne regăsim pe pragul bătrâneții,
 Zămbind uimiți, nepricepând mirajul;

Și-am reporni spre țara 'nchipuirii
 De n'ar fi'n inimi glasul amintirii
 Să ne șoptească tainic: naufragiul...

Dem. Basarabeanu.

BCU Cluj / University Library Cluj

POEZIA POPULARĂ DIN BIHOR.
 DOINE ȘI HORE.

*Pusă nana pânza 'n șură,
 Nu s'ajunsă bătătură —
 Și o pusă după casă
 Câți or trece toți s'o țeasă
 Da o pus'o lângă șură
 Câți or trece să-i dé gură.*

*Pusă pânză 'n postul mare
 Și-o găță pe secerare,
 Pusă pânza când să pune
 Și-o găță mâncând alune.*

*Tot de asta m'am temut
 Că-oiu ședea cătană mult;
 Mi-or crește mustețele
 M'or urî nevestele;*

*Dară lasă, mă urască,
Mustețele le-oiu suci
Fetele mă vor iubi.*

*Hai lili pasăre grasă
Ce cafi la mama pe casă?
Doar fi-i foame, doar fi-i sete,
Ori fi-i dor de codrul verde?
Nu mi-i foame, nici mi-i sete
Nici mi-i dor de codrul verde,
Ci mă întreabă maica ta
Bine-i la streini ori ba?
— Las' mamă nu mă 'ntreba,
Că nu-i ca la casa ta.*

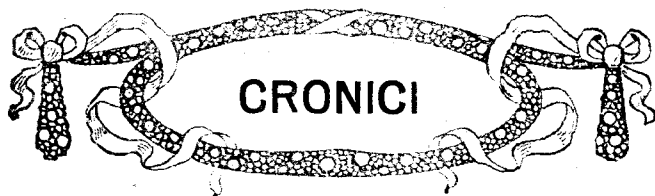
*Mărs-am aseară la moară
Cu tileaga și-o iepșoară.
Iapa nu-i, mânzu-l furară,
Două roate nu-s de-aseară.
Dumnezeu să nu mă bată,
Morărița-i vinovată!*

*Mult mă 'nfruntă mândrele
Că mi-s'au rupt cisme
Umblând cu doina dăina
Dela-o crîsmă la alta.
Rumpă-să cisme mele
De umblatul după ele.*

*De-ar da bunul Dumnezeu
Să fie cucul birău
Și pupăza dăscăliță
Iar saveta birăiță.
Ea să facă lege 'n sat
Nu uritul de bărbat.
Cine-o furat să mai fure
Pe păgubaș să-l spânzure.*

VASILE SALA.

Cronica Literară.

Poezia d-lui Octavian Goga.

Pe domnul Goga, îl cunoaştem din scrieri cam dedemult — de acum vr'o două zeci de ani — de când întemeiase, cu ajutorul câtorva prieteni, la Budapesta, revista „Luceafărul“. În această foaie, timp de aproape cinci ani, şi-a publicat toate poeziile cari au apărut în volum în 1905. Poezia sa viguroasă a produs un entuziasm cald şi puternic în Ardeal; iar pentru intelectualii din vechiul regat a fost o revelaţiune. În pripă d-l Goga a cucerit sufragiile mai tuturor fruntaşilor criticei de la noi, mai ales, după ce Titu Maiorescu îi făcuse o recenzie elogioasă la Aca^demie. Înalta instituţiune culturală în urma acestei comunicări, i-a premiat volumul. De atunci d-l Goga a mai scris prin diferite reviste şi ziare; a mai dat la iveală mai multe volume, între cari şi o piesă de tendinţă iridentă (Domnul Notar).

Puţini dintre scriitorii noştri au avut norocul şi succesul d-lui Goga; puţini au cules, încă în viaţă, laurii lui şi puţini au reputat izbânde sale. Cauza? Vom căută să răspundem în cele ce urmează, la această întrebare.

Domnul Goga este ardelean născut în Răşinari. „Răşinarul e satul de peste pădurea Sibiului, un sat vechiu şi mare, un sat adevărat şi curat românesc. El adună în sine înalta frumuseţe a muntelui în binecuvântarea ogoarelor şi cu foarte multe tradiţii întipărite în biserici, zugrăveli şi manuscripte. Oamenii de acolo sunt înstăriţi şi mândri, şi tocmai de aceea ei simt mai adânc o nenorocire a neamului lor, sub care iobăgia săracă şi smerită din alte părţi se pleacă fără murmur. De jur împrejur, în acele văi şi pe acele coaste sibiene trăeşte, în aceleaşi simţiri şi în aceleaşi datini, cea

mai frumoasă și cea mai nobilă țărâtime a neamului românesc. Cine s'a născut și a copilărit acolo, cine s'a întors de pe depărtate plaiuri în acele locuri, ca la un izvor de mângâere și de sărbătoare, acela nu poate fi în viața sa întreagă de cât omul acelui pământ, în care sunt prinse toate rădăcinile sufletului său și fiindcă acel ținut e ca o poiană înălțată a Ardealului românesc, acel scriitor va fi în stare să spue toate frumusețile, să șoptească toate speranțele și să trâmbițe pentru dânsul imnul luptelor viitoare¹.

Locul natal a fost Arcadia d-lui Goga. Toate gândurile, toate dorurile, toate regretele și speranțele — ca un roi de fluturi — plutesc în jurul satului său, deasupra casei sale; îi mângâie părinții, rudele, prietenii, îi învâluie în răcoare tot satul, ca un crâmpeiu de nor binefăcător în toiul verii.

Își amintește cu drag de cârciuma dărăpănată, de Lae chioru, lăutarul, de toate banalitățile vieții dintr'un sat, de toate nimicurile pe cari le prinde, le poetizează, le glorifică. Instreinat dela ai săi, cultura ce-a primit-o este o nenorocire. Conflictul acesta dintre primitiv, dintre omul naturii și omul culturii ia proporții, îi împânzește ca într'o ceață de melancolie, de duioșie pătrunzătoare versurile, atunci reușește să cucerească, să ne fure în lumea lui, să ne ia pe aripele fantaziei sale și să ne transpună în mijlocul unei naturi bogate și sănătoase, în care, uitându-se pe sine, poetul devine impersonal, suferă cu cei ce-l înconjoară, insuflă în tot cuprinsul orizontului viață, poezie, plânge și speră, disperă și scoate strigăte de indignare, de revoltă, de ură, de răzbunare cu un întreg popor: țărâți și noi de puhoiu urmăm pe poet, ni-e drag satul lui, oamenii lui, durerile lui și ale neamului pe care-l cântă; ne contopim în același sentiment de simpatie universală; dorim cu el alinarea suferințelor la cei mulți, la cei năpăstuiți, la cei robiți de veacuri; dorim liberarea celor ce nu cunosc nici cânt, nici sărbătoare, pe buzele cărora flutură arare un surâs amarnic și desnădăjduit.

Își aduce aminte de casa lui:

La umbra unui fir de nalbă,
Plângea o floare de cicoare,
Și-un firicel de izmă creață
Se săruta atunci cu Oltul.

¹ N. Jorga: „Poezia d-lui Goga“ — „Semănătorul“ 1905.

CELE TREI CRISURI

Intr' altă poezie :

Trei pruni frăjani ce stau să moară
Își tremur' creasta lor bolnavă.
Un vânt le-a spânzurat de vârfuri
Un pumn de fire de otavă . . .

Și mai departe :

Că matca Oltului bătea
La colțul casei într'un soc,
Și 'n Olt se oglindea din geam
Trei rădăcini de busuioc.

Pe toți oamenii din satul lui ne interesează, îi găsim apoteozăți, înconjurați de un cadru splendid al firii ; — vedem pe bătrânul preot care povestește celor adunați — în jurul lui — din vremi bătrâne. La fiecare portret ce-l face, prin două-trei trăsături de penel ne dă un pastel și o perspectivă :

Ca o vecernie domoală
Se stinge svonul din dumbravă,
Pleoapa soarele-și închide,
Sus, pe-o căpiță de otavă.
Norodul a cuprins podmolul
Lângă frăgarul din uliță.
De cârje sprijinit răsare
Bătrânul preot din porțiță.

Peste tot aceeași imagine patriarhală a lucrurilor, icoana vie și neperitoare a unor vremuri care au murit.

D. Goga își iubește personagiile, îndrăgostește cu profunda patimă a amantului, care, dintr'un surâs, dintr'o mișcare, apersepe o situație, evocă o stare sufletească. Numai iubind cu acea simpatie largă și duioasă, cu acea însuflețire veșnic înaripată și veșnic nouă, sufletul său poate să se reverse în accente din ce în ce mai puternice, să cuprindă sfere din ce în ce mai vaste. Iubindu-și satul, își iubește împrejurimile, țara întreagă, neamul întreg, societatea întreagă umană. Durerile lui sunt ale neamului, pe care îl reprezintă ; peste tot muza lui e poporul.

Ce adânc a străbătut în inima bieteii dascălițe dela țară, în inima ei zdrobită de apostolat, muncind pentru alții, suferind cu alții, plângând cu alții, bucurându-se de bucuria altora, această admirabilă strofă :

Și mângâind copiii altor mame,
Te stângi zâmbind în calea ta, fecioară,
Iar căpătâiul somnului tău mașter,
De-un vis deșert zadarnic se 'nfioară.

Tu parc 'auzi cum picură la geamuri
Un ciripit de pui de rândunică
Și-un gând răzlet îți înfierbântă tâmpla.
Cu tine-adoarme-o dulce, sfântă frică.

Numai cine a iubit mult, cine a suferit mult, poate să pătrundă în adâncimele tainice ale sufletului, să sfarme zi cu zi stânca de egoism care ține pe loc inundarea sentimentelor noastre nobile și generoase și să îmbrățișeze în zborul gândului și cu căldura inimei cerul și pământul, pe orice ființă ce trăește și suferă. Astfel sau se înduioșează sau tresaltă de bucurie.

Așa, poetul amintindu-și de fata singură și frumoasă din satul lui, pe care a întâlnit-o, cândva, iubind-o, fără ca să-l mai recunoască pe dânsul, înstrăinatul, va vorbi prin gura ei graiul sincerității sfâșietoare și al duioșiei năvalnice ce resimțim pentru dezastrele sufletești ireparabile :

Iar când am prins-o de mijloc
Și-am sărutat-o mult pe gură,
Mi s'a ascuns la piept și-a plâns :
Dece te-ai dus la învățătură ?

În versul din urmă e tot dezastrul și prevestirea de a nu se putea, să reinvie. Asupra aceleiași dragoste exclamă :

Stejarul nădejdlor multe
Își scutură frunzele moarte,
Căci tu-mi ești atât de frumoasă
Și tu-mi ești atât de departe.

D. Goga, în poezia sa, a reprezentat prototipul rasei noastre: acea legătură indisolubilă cu colțul de pământ unde s'a născut, acea durere a înstrăinatului de casa lui, ce nu se alină niciodată, acea iubire a naturei aproape bolnavicioasă.

Pe această crăiasă — Firea —, pe ea o cântă, o adoră ca pe aleasa inimei, o umple de zine, de Feți-frumoși, o încălzește cu dragostea-i nemărginită ; la ea este refugiul du-

rerei, la ea vindecarea suferințelor, și tot natura va trebui, din frunza mișcătoare a codrului, din valul răsvrătit al Olutului să ne învețe doina bărbăției și a luptelor pentru libertate. În această iubire de pământul nașterii, iubire fără seamăn, stau calitățile și defectele rasei noastre, iubire de moșia părintească, de mormintele strămoșilor și ale vitejilor. Legat de țărâna care cuprinde în ea jalea și speranța, transportat de sentimentul acela puternic, stăruitor, irezistibil al dragostei de glie, iată scutul de apărare împotriva stăpânitorilor de o clipă, împotriva viforilor ce s'au deslănțuit — veacuri după veacuri — peste noi, fără să ne clinească din locul unde „mama Roma cea bătrână” ne-a aruncat spre a ne oțeli întru dăinuirea numelui ei, ca niște santinele de piatră neclintite, netnvinse, fără de moarte . . . Acesta este subiectul baladelor populare; de la el s'a inspirat și dl. Goga. Mai mult de cât Coșbuc, e poetul țărănimii care a redat în graiul divin al poeziei năzuințele cele de azi și cele de mâine ale ei. Apărând cauza celor năpăstuiți, apără cauza tuturor îngenunchiaților în fața ursitei crude. Poeziile dlui Goga, în tonul lor monoton, simplu, se apropie de baladă; sunt scrise fără pretenții, așa cum le-a dictat inspirația clipei. Pe dl. Goga nu-l preocupă principiile de artă, formele prequante, încremenite în cuvinte ce slujesc de simbol; nu-l interesează ritmul vânat, aci impunător, aci săltăreț și vesel, dincolo agale și trist, nu-i pasă nici de gradatie, nici de concentrarea părților în vederea redării unei concepțiuni unice a totului, pentru a ne procura acea sensibilitate specifică, acea atmosferă ambiantă, fără de preț pentru sufletul nostru, care se numește emoțiunea estetică. Greșelile poeziilor populare sunt și ale lui. Rimele sunt simple și necăutate, fără să ne redea plăcerea surprinderilor, ce-o gustăm numai la poezii — artiști.

E mai mult descriptiv și epic. Lipsa de lirism și de o concepțiune vastă îi îngreuiază printr'o dorică sileta, cele mai frumoase din poeziile lui.

Poetul la el acasă a fost luptător. Jertfind din personalitatea lui — în interesul unei cauze mari — capătă tot mai mult în extensiune și se adâncește în intensitate.

Dintre poezii noastre, el singur a îmbrățișat în cuvinte de unire, toate aspirațiunile „înstrăinatului Ardeal”, toate

dorințele lui, toate revendicările clăcașilor, robi în pământul lor propriu. Și fiind-că se întâmplase ca și în vechiul regat să avem o mare zguduire socială de pe urma stărei create de veacuri de o clasă conducătoare nemernică, răsunetul accentelor sale de înalt patriotism, de revenendicare socială, de dreptate omenească într'o atmosferă de nepotism și cio-coism desgustătoare au găsit un puternic ecou în inima întregii Românimi. De aci succesul său.

Toți cei ce se ridicaseră în trecut — căci generațiile ce vin, cu greu își vor da seamă de acest îngrozitor trecut al intelectualității românești înainte de marele războiu — din sânul țărânilor, în mijlocul claselor apăsate și nenorocite au avut în lupta cu viața aprigă pentru ei, lipsită de poezie și de idealism, a marelor rase, tragedia sufletească a dlui Goga. În fața nedreptății strigătoare, în fața puterii nemăsurate a celor mari, în fața bogățiilor imense îngrămădite prin jaf și înșelăciune, inima i-a svâcnit cu tărie, toate coardele sensibile ale sufletului său s'au pus în mișcare și ca să scape de acest iad al chinurilor / morale — viața din trecut nemai fiindu-i cu putință — s'a refugiat în artă și în natură, a căutat să reînvie în imagini clare și viguroase viața curată dela țară, prietenia caldă și binefăcătoare a celor rămași în urmă, pierduți în noianul suferințelor și al restriștei.

Își începe intrarea în această lume de luptă, de revoltă, stăpânit de ură, înfrânat, clocotitor de răzbunare, cu o rugăciune către cel de sus :

În suflet samănă-mi furtună
Să-l simt sub matca-i cum se sbate,
Cum tot amarul se revarsă
Pe strunele înliorate,
Și cum sub bolta lui aprinsă
În smâlț de fulgere albastre
Închiagă-și glasul de aramă
Cântarea pătimirii noastre.

Fluviul patimei începe să se desfășoare maestros, încleștat în matca versurilor, aruncând din când în când peste mal, valuri de spumă prevestitoare de furtună.

Vorbește Oltului:

La sânul tău vin în amurguri
Sfioase fetele fecioare,

Și dimineța vin neveste
Cu șorțul prins în cingătoare,
Și vin păstori cu gluga albă
Din fiuer povestindu-și dorul –
Și câte cântetece și lacrimi
Nu duce valul, călătorul ...

Vorbește și codrului:

Departa s'a aprins un fulger,
Lovind în coasta ta năpraznic,
Și 'n tot hotarul său acuma
Și-a început păgânul praznic.

Și când se adresează plugarilor:

Ci 'n pacea obidirii voastre
Ca 'ntr'un întins adânc de mare
Trăește 'nfricoșatul viitor
Al vremilor răzbunătoare,

simțim, în adevăr, fiorul urii, sosirea apropiată a clipei
pentru răscumpărarea tuturor păcatelor.

Iar jalea, durerea nemărginită, durerea naturii și a
oamenilor, o simțim de departe, cum gata e să izbucnească
răzbunarea în versurile minunate:

Țipa pe urma mea oțelul,
Simțeam cum blestemă și plânge
Și ceru 'nbujorat departe
Privea tivit cu foc și sânge –
Și'n sufletu-mi strivit de groază
Păgâne patimi prind să fiarbă.
Trudită, chinuită coasă,
Vei mai cosi tu numai iarba?

Și acolo unde dl. Goga ne-a desvăluit toată puterea ta-
lentului său, toată jalea, întreaga privescătoare a durerii ome-
nești, a nedreptății nemăsurate a celor învinși, este poema
„Clăcașii“. Aci înalță un imn durerii, un imn sfâșietor de
trist, teribil, dar aducător de speranțe, cuprinzând complecta
gradație sufletească a miilor de robi „a celor osândiți să plângă
și să tacă.“ Aci le vede înșiruirea lungă, cum gârbovită, în-
cet înaintază,

Cum stăruind prin holdă își fac uliți
Cerșetorind cu ochii stinși, o dungă
De nor pribeag în vânățul de zare.

Și turma este compusă din :

Moșnegi slăbiți ce scris aveau pe frunte
Zădărnicia pletelor cărunte,
Bărbați sfârșiți cu sufletele moarte,
Cu tot amarul unei vieți deșarte.
Și 'n lung șirag femeile trudite
Cu ochii stinși, cu sânul supt de trudă
Înaintau în cale gârbovite
De munca lungă, mașteră și crudă.

Și în clipa când una din aceste femei zdrobite, o mamă, pășește pe un colț de umbră ca să-și alăpteze pruncul, inima poetului tresaltă, speranțele cresc și se înăbușesc sufletele amărâte: idealul cel mai mare și cel mai nobil îl vei găsi întotdeauna la cel mai încercat, la cel mai năpăstuit dintre oameni; durerea doar e singura școală a vieții, și în durere iau naștere cele mai subline gânduri; din durere țîșnește eroismul cel mai dezinteresat.

Și în această mamă sfârșită, o întrupare a durerei, poetul în însuflețirea sa întrezărește pe o nouă Marie care a dat naștere Mântuitorului acelui neam de suflete necăjite, care a fost neamul românesc din Ardeal și de pretutindeni înainte de marile zile din Noembrie 1918. El e :

Solul sfânt, înfricoșatul crainic,
Izbăvitor durerilor străbune.
El va trezi din somnul lui pământul
Și rumeni-va zărilor albastre.

Prin grandoarea concepției, prin puterea și conturul precis al cuvintelor, prin incomparabilul desen al tabloului întreg, prin profunzimea sentimentelor sfinte ce le conține, prin avântul lor magnific „Clăcașii” rămân una din creațiunile universale ale literaturii noastre.

(Va urma.)

Ion Foti.

Cronica Teatrală

Teatrul Regina Maria.

Trupa Teatrului Național din Cluj își continuă reprezentațiile în fiecare Miercuri în Oradea-Mare. Sacrificiile mari pe cari artiștii teatrului din Cluj, le fac, pentru propaganda culturală, au început să fie recunoscute de publicul orădan. Dela reprezentație la reprezentație se observă interesul pe care-l poartă teatrului românesc populația Oradiei care rare ori a avut ocazia să se adape la izvorul culturii românești.

Trebue încă multe sacrificii în acest oraș îndepărtat, pentru readucerea publicului băștinaș. Instrăinat în trecut de patria-mumă prin spațiu, foștii stăpânitori, prin otrava culturii lor tendențioase, au încercat — și reușit întru câlva să ni l instrăineze și sufletește. De aceea, afară de județul Trei-Scaune și alte câte-va părți, unde românii și-au pierdut limba românească cu desăvârșire, nicăiri nu avem un procent mai mare de români, cari să fie așa de familiarizați cu limba maghiară în cât, în de ei, să nu vorbească de cât ungurește. Sunt familii românești eraci în care nu se aude românește, iar copiii nici nu cunosc limba maternă. N'ar trebui să se supere nimeni că o spunem. Vitregia vremilor i-a obligat.

Acum trebue să încercăm toate mijloacele să-i readucem. Să nu crufăm nici o cheltueală, nici o osteneală, pentru aceasta.

Pe lângă literatura scrisă, teatrul e cel mai puternic factor de propagandă culturală.

Iată de ce am salutat cu entuziasm hotărârea celor în drept de a ne trimite teatru românesc, odată pe săptămână deocamdată, sperând că în viitor se vor evita greutățile financiare ale Statului, și vom putea avea trupă stabilă.

*

În decursul celor trei Mercuri s'a jucat *Necunoscuta*, *O Căsnicie* și *Ginerele lui Poirier*. *Necunoscuta*, publicul nostru o cunoștea de la reprezentațiile maghiare. Și așa a avut ocazia să facă paralela între felul de a face artă artiștii noștri și cei maghiari. Superioritatea preoților Thaliei românești a fost covârșitoare și această a câștigat nu numai pe români ci și pe cei de altă naționalitate. Nu se face numai propagandă culturală, ci mai ales se face artă. Greșeala care s'a făcut în Basarabia, când, căutându-se numai propaganda, s'a neglijat arta, și artiștii subvenționați au poruit cu „Baba Hârca” și nu știu mai cu ce, se resimte încă și astăzi acolo.

Dna Ignătescu-Dobrescu în Necunoscuta a creat un rol care va rămâne, de asemenea și d-l Dem. Psatta, cu un organ vocal admirabil în soțul îndurerat a trăit rolul și a știut să ne facă și pe noi să trăim zbuciumul acela din sufletul său! D-l Dumitriu a fost un fiu cald, și în scena când pledează pentru necunoscuta lui mamă a știut să fie convingător. D-l V. Vasilescu, Ghibericon și Stănescu Papa cari au dat siluete atât de reușite au complectat succesul reprezentației.

Miercuri 23 s'a jucat O căsnicie de G. Ursaki. Piesa de demult are o tendință moralistă, și fiindcă totul ese în bine, place publicului. Intr-o tânără căsnicie, educația diferită care au căpătat-o soțul și soția, provoacă neînțelegeri. Tușa Zinca, este unul din tipurile cari până mai ieri trăia mai prin toate cartierele orașelor mari. E mahalageoaica pătrunsă prin saloane, săltată de întâmplare, și care a învățat, în afară de pasență, să joace și poker și maus.

E femeea, pururi nemulțumită, care a început să trăiască ceva mai târziu când farmecul, grațiile și frumusețea i-au dispărut, și dacă pentru ea însăși nu prezintă nici un pericol, e o piață rea pentru femeile tinere de care ține, căci ajunge să fie mijlocitoare, introducând între soț și soție, pentru fericirea „micuței” pe care o adoră, amantul, în acea seninătate cu care ai aduce un buchet de flori de ziua cuivă.

Prin ea tânăra soție-păpușe ajunge la marginea prăpastiei, când o scena de marinimie a soțului său de o nenorocită care a făptuit ceea ce ea vrea să făptuiască, vine și-i deschide ochii.

Interpretarea a fost mai presus de ori ce așteptare. În rolul soției dra Jeana Popovici a știut să dea toată grația frivolă și toată nervozitatea capriciilor.

D-l Dem. Psatta în tânărul soț a fost sobru și distins. D-sa pătrunde rolurile și știe să exteriorizeze frământările sufletești.

În Tușa Zinca, dna Natalia Ștefănescu a fost de naturală și expresivitate uimitoare.

Dl Mihăilescu Brăila, a dat o bună figură de secătură, deși n' a prea fost în notă. Ioniță Pipirig, mitocanul care a dispărut azi din viața Capitalei, a fost interpretat cu destulă misticitate de d-l M. Ștefănescu.

Drele Medianu, Adamidi, dna Popovici, pre cum și d-nii Stănescu-Papa, Ionescu-Ghibericon și N. Dumitriu au complectat succesul serii.

Sala i-a răsplătit pe toți cu furtuni de aplauze.

Misa.

Cronica financiară.

Aplicarea impozitelor cedulare.

La 1 Decembrie expiră termenul pentru predarea declarațiilor prevăzute prin legea asupra contribuțiilor directe și astăzi este deja secret public, că marea majoritate a contribuabililor încă nu a respectat acest termen.

Pentru ziua de 1 Decembrie, splendida aniversare istorică a memorabilei zile dela Alba-Iulia, pare a fi o profanare a celui mai sfânt sentiment național legarea ei de un termen legal nerespectat. S-ar zice cu durere patriotică: iată, la sfânta și marea zi a unirei dela Alba-Iulia se stabilește, că cetățenii în mare majoritate nu și-au îndeplinit cel mai elementar obligament național!

S-ar zice așa și de sigur, că din vorba asta n-ar profita nimeni, după-ce nici opoziția cea mai înverșunată nu este în stare să pledeze pentru nerespectarea termenului de predare a declarațiilor. Din contră, toți factorii sunt de acord, că acest act a întârziat mult peste nevoile Țării.

Termenul se stabilise doară, după cum știm, chiar la promulgarea legii, când zicea:

„Termenul pentru predarea declarațiilor prevăzute în prezenta lege expiră pentru primul an de aplicarea ei, la 1 Octombrie 1921.”

Așa-dară 1 Decembrie 1921 era numai un termen de grație, un termen prelungit odată și este prea firesc, că nu pentru ultima dată. Va mai trebui încă prelungit, de voie, de nevoie.

Cine este de vină la aceste întârzieri?

Nu este chemarea noastră a stabili aceasta. Subsemnatul ar avea numai un motiv de supărare și un motiv de satisfacție în felul cum se aplică impozitele cedulare. Dar nu pentru stabilirea răspunderilor, ci pentru o mică ambiție personală, pe care o mărturisesc în cele următoare în speranța, că indulgentul cititor mi-o va ierta.

Anume la 31 Decembrie 1919, fiind cu o cale la Ministerul de Finanțe în București, pe atunci însu-mi funcționar de stat, cu titlul secretar ministerial și funcțiunea: șef al secției datoriei publice din Consiliul Dirigent, în mijlocul elanului, ce-l desfășurasem în jurul articolului „O lumină financiară” (din Cronica Financiară, revista funcționarilor Ministerului de Finanțe), prin lozincă: „Statul nu mai face servicii gratuite,” m-am nimerit din întâmplare în mijlocul onorabilei „Comisii pentru pregătirea proiectelor de impozite” care în acel moment era angajată la discuții profunde asupra cotelor aplicabile la cedula impozitului pe venitul global.

Care va să zică comisia de impozite lucra încă din 1919 la proiectele, cari cu modificări diverse au ajuns a fi prezentate Corpurilor Legiuitoare de către Dl. Titulescu, actualul Ministru și nu-mi cade greu a aduce aminte unora și altora, că o parte considerabilă din munca pregătirii proiectelor de impozite este a Comisiei, anonimă pentru lumea mare, dar cu atât mai devotată, a onorabililor membri, actuali și foști funcționari ai Ministerului.

Or, la un moment dat, luând cuvântul în mijlocul debaterilor, mi am luat voie a prezenta în schiță un nou proiect de impozite, prin care am avut onorul a captiva majoritatea celor prezenți. Rezultatul a fost un înțeles luat între noi, că proiectele lucrate de comisie vor trece mai întâi și că după ele se va trece proiectul subsemnatului, pentru-ca la aplicare să se inverseze, punându-se în aplicare ultimul și ca coercitiv să se aplice primele.

De aici mica supărare, că mi s-a abandonat o idee, asupra căreia aveam un înțeles, între mulți martori.

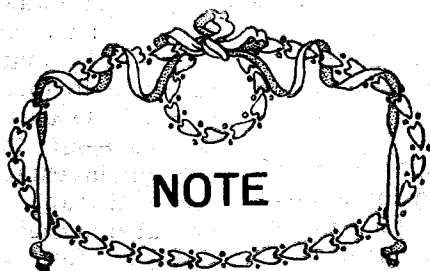
Tot atât de mică îmi este însă și satisfacția de care am pomenit mai sus. Anume contra-argumentul cel mai tare al micii minorități opuse proiectului meu eră, că în era modernă de azi sistemul impozitelor de repartitie s-a învechit cu multe sute de ani, în timp-ce eu mă agitam chiar pentru un impozit de repartitie, îmbrăcat numai în haina modernă a unei contribuții repartizate în roluri după datele existente în arhivele administrațiilor financiare și după cele mai proaspete informațiuni directe, servind drept corectiv și coercitiv aplicarea impozitelor cedulare ca măsură de sancțiune pentru recalcintranți, cari nu ar înțelege dreptatea repartitiei.

Or, iată, că din toată aplicarea legilor de impozite astăzi nu mai rămâne în teză finală decât repartitia ce o vor face comisiile de apel, atât pentru cei cari au dat declarațiile la termen, cât și repartitia ce o vor face comisiile de impunere pentru cei cari au întârziat să le pidea, de asemenea și pentru aceia dintre contribuabili, cari vor fi impuși din oficiu cu dublul pentru lipsa declarațiunei. Deci, repartitie pentru toată lumea. Ca cronicar fidel, astăzi îmi iau voie a întreba: *este impozitul de repartitie un sistem învechit sau nu?* Și timpul dă cronicarului dreptate. Mică și slabă satisfacție într-o vreme, când Tezaurul este gol și marele creditor, Banca Națională, refuză net un împrumut de 500 milioane pe seama Guvernului: „Eppur si muove“, trebuie aplicat un sistem de repartitie; păcat numai de vremea perdută.

Și încă îmi botezasem proiectul: „contribuția benevolă“ (bunăoară cum s-au jertfit pe front sutele de mii de bărbați în războiul mondial, toți de bunăvoie), pentru-că am susținut și susțin, că: „Inceputul economiei naționale este jertfa,

iar sfârșitul ei este jaful." Așa, că astăzi în România Mare, prin unele părți suntem la începuturi modeste, în alte părți ne găsim în plinul sfârșit al economiei noastre naționale. Ba chiar în unul și același loc ne găsim în anumite privințe la începutul economiei naționale, în altele pe la sfârșit. Cu alte cuvinte cronicarul vede un chaos interesant, iar Românul cu tragere de inimă pentru Țară simte o durere profundă.

Vasile Vlaicu.

1 Decembrie

Steaguri tricolore lălfăie pe străzi. Muzici cântă marșuri de desrobire și imnul unirii. Prin Catedrale se înalță rugăciuni către Atot-Puternicul care a pus vitejie în brațul ostașilor și înțelepciune în conducători, pentru ca, și unii și alții, să forjeze împlinirea veleatului.

Stropind cu sânge fiecare pas și semănând, la fie care metru de pământ care se dezroba, leșuri de eroi, hotarul țării a fost mutat de pe Carpați și de pe Prut, acolo unde fi era locul. Și sufletul românesc azi palpită în unison, sub același senin al României Mari. Aceleași bucurii, aceleași suferințe hrănesc azi întreg românismul, cuprins în hotarele unui stat unitar.

De trei ani trăim viața adevărat românească.

Din asupriți am devenit atăpâni. Asupriților din trecut n'am căutat să le plătim cu aceeași monedă, ci le-am întins mâna frățește pentru a munci la refacerea dezastrelor cau-

zate de războiu și la făurirea, pentru toți, a unui trai mai bun.

Unii ne-au înțeles, alții nu. Și pe cei dintâi i-am primit în mijlocul nostru ca pe o parte din noi înșine, iar pe ceilalți i-am tolerat, sperând că, rătăciți fiind, mai curând sau mai târziu își vor reveni. Noi le-am înțeles sufletul. Procesul psihologic își are spasmele și frământările sale.

De aceea n'am forțat nimic.

Turburarea vederii, cauzată de aceste spasmuri, va trece și în curând vor putea vedea albul alb și negrul negru.

În așteptarea acelei zile noi am trecut peste gesturi ca al baronului Józika din Cluj, atitudini ca aceea a ziarului Kronstädter Zeitung, a sașilor din Brașov și ne-am mulțumit cu reprimarea tuturor comploturilor descoperite, pedepsind numai pe cei vinovați, lărdă a arunca acel vâl de ură, asupra întregii națiuni a celor care au uneltit.

Azi sărbătorim a 3-a aniversare

a unirii. Steagurile tricolore lălfăie pe străzi. Muzici cântă marșuri de desrobire și imnul unirii. În această zi să ne întoarcem privirile, și examinând zi de zi acești trei ani, să căutăm să umplem golurile lăsate și de noi și de concetățenii noștri, cu sau fără voe. Aceasta pentru viitor, căci nu poți construi de cât pe temelii solide. Trei ani de experiență și de provizorat sunt destul. Și noi și minoritățile, în acești trei ani, am avut destul timp ca să ne cunoaștem.

Leacul contra tuberculozei.

Cea mai primejdioasă boală până acum și care face ravagii în omenire, este tuberculoza, contra căreia nu s'a putut găsi nici un leac. Medici — savanți din toată lumea au muncit în preaga viață, ca să poată găsi un mod de a distruge microbul acestei boale, dar n'a fost chip. Tuberculoza își continua jaful, secerând un număr enorm de vieți. Și numărul creștea cu fiecare an.

O veste mai mult decât îmbucurătoare s'a lăsat în țara noastră, de curând: leacul contra tuberculozei a fost găsit. Însfârșit, minunea s'a înăptuit! Și această minune, — la deslegarea căreia și-au muncit creerii toți oamenii învățați, din țările cele mai culte, — se datorește unui român: doctorul V. Puțurceanu, din Olănești, jud. Vâlcea.

Când toată lumea se agita de preocupări materiale, în secolul în care fiecă individ se visează bogat, undeva, departe de sgoțul orașelor mari, s'a găsit cineva, care să muncea că necunoșcând ani și ani, pentru în-

deplinirea unui măreț ideal: binele omenirii. Retras în căsuța lui dela țară, — după ce și cheltuise cea mai mare parte din avere cu îngrijirea tuberculoșilor, — acest modest medic și a continuat cu surzinită munca desinteresată, nepăsător de toate amăgirile frivole ale vieții și încrezător în succes. Și munca nu i-a fost zadarnică. În câteva zile numele său a fost răspândit în toată țara și minunea dela Olănești a fost comentată cu elogii de toată presa.

Serul inventat de d. r. Puțurceanu distruge complet microbii tuberculozei. Numeroși bolnavi au fost vindecați în cel mai scurt timp. Convoiuri de tuberculoși și-au luat drumul către miraculosul medic. În timpul prezent se fac experimentele pentru constatarea vindecării complete și după aceasta se vor construi sanatorii mari unde vor fi căuți toți cei bolnavi de tuberculoză.

Omenirea îi va fi recunoscătoare medicului Puțurceanu, cel mai mare binefăcător al ei, și numele său va fi alăturat lângă cei mai mari savanți ai lumii, ca o glorie nemuritoare pentru el și ca o cinste pentru neamul său.

Un fenomen curios

În frământarea de astăzi explicabilă, căci acum se așează bazele noi și în morală și în conducerea de stat — la noi observăm un fenomen curios. Tendința aceea de a aduce în luptă, instituții cari ar trebui ținute departe și păzite cu toată vigilența, contra nebuniei care planează azi, mai ales în politică.

E vorba de școli.

Rând pe rând am văzut atacuri grozave contra unora din aceste lăcașuri unde se făurește sufletul tinerelor mlădițe, cari vor forma generația de mâine.

Cu o ușurință extraordinară am văzut, în decursul unui an, atacate patru școli. S'a început cu școala normală de fete de la Sf. Gheorghe și s'a dus o campanie extra ordinară prin presă cate-va săptămâni, pentru ca după aceea să vie un comunicat al ministerului să arate că e o vină neîntemeiată îndreptată contra d-lui Gh. Bota, directorul școlii. S'au atacat apoi, rând pe rând o școală din București, școala normală de fete din Oradea-Mare și un internat din Cernăuți.

Articole vehemente, cu titluri și subtitluri cât o șchioapă arătau publicului infamii cari a doua zi erau să fie desmințite.

Trebue înfierată ori ce greșală și pedepsită cu cea mai mare severitate ori ce neglijență, și ori ce infamie a conducătorilor unor astfel de instituții. Înainte însă de a aduce la cunoștință publică, prin publicitate, trebue pusă la punct vina.

Altfel ne descalificăm. Pierdem încrederea în aceste instituții, căci care părinte și-ar mai trimite odrasla la școala din Sf. Gheorghe acum după faima creată, cum am văzut mai sus, pe neprept, sau la școala din București, unde nu s'a văzut încă până azi pedepsit vinovatul.

Nu-i așa că era absolut ca aceste școli să fie deslințate? Și cu procesul de analfabeți pe cari-i avem, nu la deslințare ar trebui să ne străduim, ci la sporirea școlilor.

Să la bine seama conducătorii cotidianelor la serviciul care-l aduc asemenea instituții.

Șezătorile artistico-literare „Cele Trei Crisuri“

Programul șezătorilor artistico-literare date de revista „Cele Trei Crisuri“ se desfășoară în fiecare săptămână în fața unei săli arhi pline, ceea ce dovedește că publicul românesc orădean știe să și manifeste dragostea de cultură artistică și literară și să încurajeze aceste manifestații românești.

La a treia șezătoare de Joi 17 Noemb. a c., au cântat frumos primadonele de operă Ana Fay și Eugenia Codrescu, precum și d-na Bota, profesoară, și d-l George A. Petre a declamat din poeziile lui Vlahuță. Conferința a fost ținută de d-l Aug. Cosma, profesor, tratând chestii de lingvistică pe temă veselă și mai mult caustică, ceea ce a plăcut mult auditorului.

La a patra șezătoare din 24 Noemb., prezidată de d-l G. Bacaloglu a cântat iarăși dna Ana Fay, fragmente de operă, cu deosebit succ. A vorbit d-l Constantinescu — Delabaja despre poezia populară, iar d-șoara Adamidi, artistă dela teatrul național din Cluj a spus cu mult humor anecdote de T. Speranță, pentru care a fost viu aplaudată. După ambele șezători au urmat proiecțiuni cinematografice cu vederi pitorești din țara noastră.

A cincea șezătoare ținută Joi 1 Decemb. a avut un caracter național potrivit aniversării adunării dela Alba-Iulia din 1918, când s'a proclamat alipirea Ardealului la Patria-mună.

După o interesantă cuvântare, bine simțită și frumos rostită de

d-șoara profesoară Lavinia Petrovanu, a declamat poezii patriotice d-ra Dop, iar d-na Bota a cântat cu o voce plăcută arii naționale și dna Sperantia a executat la pian cu multă tehnică. Dl George A. Petre a declamat o înflăcărată poezie patriotică, după care o frumoasă surpriză a făcut d-l deputat Văleanu care a cântat bucăți naționale și „cei doi grenadieri” de Schuman cu voce superioară de bariton, — acompaniat cu abilitate la pian de d-șoara Ecaterina Straub, un tânăr element promițător. La intervale, corul școalelor normale de băieți și fete sub conducerea d-lui profesor Strat a executat coruri reușite și la urmă jocuri naționale de către elevi și eleve.

La sfârșit d-l general Pașalea și-a arătat mulțumirea aducând laudă inițiatorilor.

CĂRȚI

„Din Opera poetică a lui N. Iorga” e un volum mare, apărut de curând în editura „Ramuri” din Craiova și care cuprinde 222 poezii originale și traduceri de N. Iorga, marele nostru istoric, care a îmbrățișat mai toate direcțiile scrisului. Astfel am văzut până acum volume critice, istorice, apoi piese de teatru — dintre cari „Tudor Vladimirescu” scrisă și reprezentată anul acesta cu un frumos succes, și vedem acum și opera poetică a marelui om. O parte din poezii, dl Iorga le-a publicat în volumul „Floarea Darurilor” acum vre-o 20 ani, cu ocazia căruia s-au scris diferite recenzii în favoarea istoricului, dar nu spre marea laudă a poetului. După cum mulți doresc în timpul de față ca d-l Iorga să pă-

răsească politica și să rămână numai marele istoric, tot așa și-atunci mulți, și chemați și nechemăți, și-au exprimat părerea slăvind, cum spusese mai sus, pe istoric.

Oricum, în opera poetică a d-lui Iorga, găsim poezii frumoase și unele de valoare poetică. Sunt versuri simțite și originale pentru vremea lor. Traducerile, — deși avem traduceri mai reușite — sunt numeroase și din multe literaturi.

Volumul este frumos editat și prezintă un deosebit interes pentru toți cei cari urmăresc prodigioasa operă a d-lui N. Iorga.

„La umbra unui car” de Al. Cazaban. Prin scrisul său simplită și împede d-l Cazaban și a câștigat încă de mult simpatia și aprecierea publicului cititor. Fără mari pretenții de adânc cugetător cu operă complexă, d-sa se mulțumește a prinde viața în adevărata ei haină și a descrie lucrurile așa cum le vede.

De curând a dat la i eală noul volum: La umbra unui car. Ca și în toate cele anterioare găsim aici același spirit vesel și un scris care se citește cu ușurință și plăcere. Volumul de față este compus din schițe actuale, prinse din încurcăturile unei vieți, rezultată din transformările politice de după războiu și impregnate cu acelaș spirit vesel. Schițele și nuvelele d-sale n-au nici o deslegare finală forțată de autor și mai ales autorul nu încheagă mai niciodată vre-o concuzie, ci lasă aceasta în seama cititorului. Ori ce întâmplare cât de mică nu trece neobservată de ochiul pătrunzător al d-lui Cazaban și totul nu pare cătuși de puțin inven-

tat. Și tocmai prin aceasta scri sul d sale place în totdeauna.

Romanele d lui Stoican (Eva, Infloreau trandalirii ...) Tocmai când se discuta mai aprins lipsa romanelor în literatu a noastră, d-l Stoican, prinzând momentul, a lansat pe piața literară, în timp de un an, mai multe romane, anunțând că în curând vor mai apărea de acelaș autor cam tot atâtea.

Dl Stoican scrie frumos (!) și când începi să citești unul din romanele de mai sus, cu greu îți vine a-l lăsa. Curiozitatea de a vdea ce are de gând să f că autorul cu eroul său și cât mai are de gând să arunce cu vinte fără nici-un rost, te îndeamnă a răbda până la sfârșit ca să poți însemna toate greșelile de limbă și de stil. O acțiune care ar putea fi descrisă în câteva pagini, la d-sa ia proporția unui volum destul de gros. Cel puțin d c 'ar fi naturalist!

Tot ce vorbesc personagiile romanelor d-lui Stoican n înțeleg numai ele, căci noi nu putem ghici rostul atâtor fraze și construcții bombastice. Poate că sunt scrise pentru mai târziu!

„Eva“, este o jidancă frumoasă, care după rătăcirile în destrăbălarea unei vieți de urgie, devine în vârsta a doua filantropă. „Infloreau trandalirii“ este brodat împrejurul dragostei unui poet și o „doamnă.“ Poetul moare și doamna, la bătrânețe, își aduce aminte de el. Și atâtea-i tot.

În orice caz d-l Stoican e un tip caracteristic în literatura noastră.

Charles de Faucauld, explorateur du Maroc, ermite au Sahara, de René Bazin. Charles de Faucauld este descendentul unei familii ilustre, bogate; el își alege cariera armelor. Din cauza lenei sale, a jocului de cărți și a diferitelor scandaluri trebuie să demisioneze. Dar în loc să ducă o viață de plăceri, se pune pe lucru. Învăță limba arabă și iudaică și travestit în evreu pornește să cucerească Marocul, merge prin locuri pe unde nici odată un european nu a fost. La întoarcerea sa, se călugărește și pleacă la extrema limită a Algeriei, ducând Evangelia în țara Tuaregilor. Într-o seară o ceată de tuaregi îl atacă și-i spune să aleagă între renunțarea la creștinism și moarte, ucigându-l în urmă. Viața acestuia, pe care catolicii din Africa îl consideră ca pe un sfânt, o descrie René Bazin în niște pagini profunde și atrăgătoare.

Maria Chapdelaine, de Luis Hémon este o descriere a vieții din Canada; nu a vieții din orașe ci a vieții rurale, a vieții coloniilor. Este un tablou luat după natură, tablou în care vedem viața sănătoasă și plină de farmec a celor cari muncesc și sunt mulțumiți cu munca lor. Este o lucrare care s'a impus Europei grație marelui succes avut în America.

La fin de Stamboul, de Henri Mylès este o carte începută în 1913 și terminată în 1921. Ca și Loti, autorul este un mare admirator al musulmanilor și în aceste pagini vedem cum tot farmecul trecutului dispare, cum în orașul lui Mahomet, în orașul vechiului Bizanț, tot ceea ce avea un parfum de mister, s'a stors pentru a da loc la lejeritățile moderne.

Rêveurs du Ghetto, de I. Zangwill este o culegere de nuvele, care după titlul său chiar arată că este o lucrare sionistă. Arată tot ce ura religioasă a putut da, cum ura celor care locuiau în Ghetto nu era mai prejos de ura creștinilor, cum și din partea evreilor au fost unii care au căutat a îndulci această ură. Nuvelele în care apar Spinoza, Heine, Disraeli sunt interesante.

Quand Israël est roi, de Jérôme et Jean Tharand este o carte extrem de interesantă. Incepe cu uciderea contelei Tisza și merge până la sfârșitul aventurii bolceviste din Ungaria. Fără a împărtăși multe din ideile autorului, cartea conține multe pagini frumoase și interesante. Ideea conducătoare a cărții este că revoluția bolcevică din Ungaria a fost o mișcare ovreiască și că bolcevismul este eminentemente ceva ovreiesc. Este adevărat că Bela Kun și Carol Marx erau ovrei, dar Lenin, dar Babeuf? După Tharand, bolcevismul este o formă de mesianism, un mijloc de a asigura domnia lui Israel.

Chansons d'un passant, — de Emil Faguet. Din marele număr de caiete și manuscrise găsite după moartea lui Faguet, *Chansons d'un passant*, este una din lucrările cele mai originale. Se cunoștea Faguet sub multe aspecte: filosof, critic, critic artistic, literat, istoric, dar un Faguet poet încă nu. Poeziile din lucrarea de față sunt din anii 1866 până la 1894. Fără a micșora meritele lui Faguet, aceste versuri nu sunt ale unui poet, sunt ale unui artist, ale unui literat, în care fantezia, sensul ritmului nu lipsește, și dacă nu mărește gloria sa, cel puțin, ne face să cunoaștem mai bine sufletul lui Faguet, sensibilitatea sa.

REVISTE

„Evoluția”, revistă bilunară literară, artistică, socială, apare în Cluj.

În vâlmășagul de preocupări materiale, laudăm gestul d-lor Dr Alexandru Mureșian, (directorul-proprietar) și Iustin Ilieșiu, (secretarul de redacție) de a îmbogăți publicațiile noastre cu încă o revistă, ceea ce înseamnă un sacrificiu material.

În numărul N-rului 5 (1 Decemb. 1921) găsim versuri simțite și frumoase de Vasile Al-George, George A. Petre, Iustin Ilieșiu, N. Tistu și o schiță bună de Septimiu Popa, al cărui nume se afirmă din zi în zi. O traducere din rusește semnează Nina Donos și o viață Cronică rimată — B. Rudava. Pe lângă acestea mai găsim articole interesante, iar partea ultimă este bogată în cronici, însemnări, recenzii, etc, și numeroase clișee de actualitate, precum și deseneuri frumoase.

Cu superioare calități tehnice și cu un selecționat sumar — lărgă mari pretenții — sperăm ca revista „Evoluția” să ajungă în mâinile oricărui român dornic de citit.

„Muzica”, revistă pentru cultura muzicală (Pasagiul român; 20 București), Nr 9—10—1921 este închinat maestrului A. Castaldi compozitorul marșului „La arme” și „Marșul ceretășilor”, care au răsunat cu atât avânt peste plaiurile noastre. De origine italiană, maestrul Castaldi a fost adus profesor la conservatorul de muzică din București, rămânând în țara noastră și acomodându-se sufletului românesc pe care l-a interpretat cu măiestrie în compozițiile sale. Nedoritor de reclamă, n'a tipărit de cât câteva române și marșuri, dar compune mereu și în saltările sale își așteaptă gloria fru-

moasele simfonii, precum și alte piese muzicale. Face bine revista „Muzica” închinându-i acest număr cu articole serioase, semnate de dnii Ramiro Ortiz, D. Cuculin, Georgescu-Brezul, etc.

„Ziarul științelor populare și al călătoriilor”, anul XXV — Nr. 48. București. Se împlinesc 25 ani, de când această revistă de științe populare și călătorii își îndeplinește cu conștiințiozitate menirea popularizării științelor. Înființată de răposatul Luigi Cazzavillan și condusă mai apoi de oameni capabili și muncitori cum a fost bătrânul Neculai Procopiu și regretatul nostru astronom Victor Anestin, astăzi se află sub direcția d-lui Stelian Popescu, directorul ziarului Universul, urmându-și regulat apariția cu sumar interesant.

În acest număr găsim articole de d-nii N. Iorga, I. Simionescu, N. Corbu, I. Ștefănescu Radu, Radu D. Rosetti, B. Delamare, etc. . .

„Drum nou”, Nr. 2, revistă de literatură, artă, știință, apare în T. Magurele. Am vorbit pe scurt la apariția acestei reviste, ca un semn că revistele de provincie încep să se înmulțească și să-și înțeleagă rolul. Numărul acesta al revistei te leormănene prezintă un sumar bo-

gat și ales. Pe lângă versurile d-lor M. G. Samarineanu și George A. Petre, găsim proză de Septimiu Popa, C. Nedelcescu — Zlotești, A. Davidescu, Pr. D. Mangăru, etc. și multe însemnări și recenzii.

„Datoria noastră”, anul 2. Nr. 1, revista asociației corpului didactic primar din Jud. Argeș, cuprinde articole demne de o publicație învățătoarească.

Exemplul învățătorilor din Argeș e folositor și ar fi bine ca în fiecare județ, învățătorii să-și aibă revista lor, unde să se trateze chestii în legătură cu bunul mers al învățământului primar.

„Stropi de rouă” revistă enciclopedică bilunară, — Ploești, se prezintă din ce în ce mai bine. N-rul 4 ne aduce pezii semnate de George Voevidca, George A. Petre, George Ponetti, Dem. Basarabeanu, etc. — și proză de G. Galaction, Septimiu Popa, G. Zagoriș, P. Gădei, etc. Recomandăm articolul d-lui Galaction: „Muncitorii condeului” în care se ocupă de ziaști și scriitori și de rolul ziarelor și al cărților.

„Realitatea” foaie pentru îndrumarea poporului, apare în București și conține articole folositoare, poezii de Cridim, cronici și rubrici interesante.

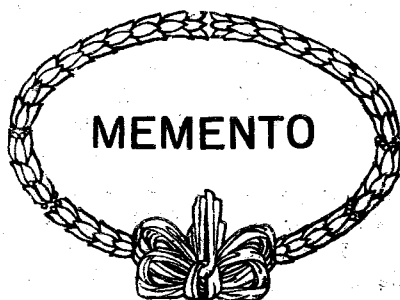
În editura „Cele Trei Crișuri” se află de vânzare următoarele volume:

Nr. 2: Războiul României, de O. Hulea.

Nr. 4: Adunarea dela Alba-Iulia, de Al. Ciura.

Nr. 6: Frumosul ca înaltă suferință, de Eug. Speranția.

Nr. 7-8: Dela frații de departe, de N. Batzaria.

Ziua de 1 Decembrie a fost sărbătorită în toată strălucirea de către autoritățile orașului Oradea-Mare. După serviciul divin și defilarea trupelor a avut loc recepțiunea în sala festivă a primăriei la ora 11, unde au vorbit șefii autorităților despre marea însemnătate a acestei zile.

Scolile au luat parte cu producțiuni frumoase alcătuite din coruri și recitări.

Revista „Cele Trei Crișuri” a înființat în Oradea-Mare o școală de adulți pentru învățarea limbei române. Marele număr de ascultători înscriși (până acum 280) arată dorința străinilor de a cunoaște limba noastră. Se predau cursuri aparte pentru începători și cei mai înaintați. Începătorii sunt împărțiți în 3 clase paralele și progresează uimitor prin stăruitoarea sârguință ce o depun.

La dorința publicului și numeroasele cereri sosite în urmă, revista noastră va înființa astfel de cursuri și în alte centre ale Bihorului.

Revista „Cele Trei Crișuri” va începe în luna aceasta, în toată țara turneul „M. Eminescu”, în scopul sporirii fondului pentru ridicarea monumentului marelui poet, în București.

Programul va cuprinde filmul ci-

nematografic, arătând momente din viața lui Eminescu, Veronica Micle și povestitorul Ion Creangă. În jurul acestui film se vor ține conferințe de către profesori universitari sau alte persoane competente, producții ale artiștilor dramatici și lirici, coruri, piese de teatru, etc.

Întreg turneul e pus sub înaltul patronaj al A. S. R. Principele Carol și sprijinit de On. Minister al Cultelor și Artelor.

Avem încrederea, că această manifestare a culturii românești, va avea răsunetul dorit în întreg poporul.

Englezul Mister Edwin Cloary din Londra a inventat cea mai puternică lampă, pe care numai soarele ar întrece-o și căreia cu drept cuvânt i s'a dat numele de „lampa viitorului.” Această lampă va răsturna toate metodele de iluminat și încălzit de până acum. Ea produce o lumină de 300 luminări și poate fi întrebuințată atât la iluminat cât și la încălzit. Compania britanică de petrol a luat în construire lampă și în curând va fi pusă în vânzare.

Publicul românesc orădean atât de lipsit mai înainte de teatru românesc are fericita ocazie de-a asculta cât mai des pe artiștii români.

Poetul St. O. Iosif ascultă pentru prima oară melodia marșului
„La arme“, cântat de maestrul Castaldi, compozitorul.

„Cele Trei Crișuri“